

LA POBLACIÓ CIVIL, VÍCTIMA DE LES GUERRES

TICA FONT

Vice-presidenta de Justícia i Pau de Barcelona

Per la majoria de nosaltres que no tenim experiència pròpia del que és la guerra, o que no som estudiosos del tema, la imatge o els coneixements que en tenim procedeixen del cinema, eminentment de les pel·lícules de Hollywood de la Segona Guerra Mundial o com a molt de la guerra del Vietnam, i el cert és que els conflictes actuals són molt diferents. En aquesta breu exposició vull posar de relleu que les guerres han deixat d'enfrontar solament militars, que actualment hi participen altres agents; que les guerres d'avui tenen com a objectiu les persones, és a dir, que les víctimes dels conflictes actuals són els civils i que els mètodes emprats pels nous actors de les guerres també han canviat.

Es calcula que al llarg del segle XX hi ha hagut més de 110 milions de morts en guerres. Segons ACNUR hi ha més de 23 milions de refugiats al món (la meitat dels quals són menors de 18 anys) i 40 milions de desplaçats, aquestes persones depenen de l'ajut humanitari i sobretot de les ONG. Un 85% dels refugiats són acollits en camps de refugiats o en la perifèria de ciutats frontereres de països veïns, principalment situades en l'anomenat Tercer Món. Però les guerres no solament comporten morts, solen deixar un rastre profund de patiment humà: mutilacions, odis, camps de concentració, camps de refugiats... el trauma de veure assassinar, mutilar o violar familiars o veïns és difícil de superar. Però els sofriments no acaben amb el dany físic o psíquic, les noves guerres sembren les terres agrícoles de mines, destrueixen els habitatges i els mitjans de producció i d'economia local.

En el cinema les guerres tenen lloc entre

estats i les porten a terme els exèrcits regulars de cada país. En l'actualitat solament 7 dels 79 conflictes tenen lloc entre estats, gairebé tots els conflictes es produeixen dintre d'un mateix estat. Pel que fa al actors – seria convenient que mentalment recordéssim documentals o reportatges de TV sobre els conflictes de l'ex-Iugoslàvia, Rwanda, Angola o Colòmbia – podem veure que, a més a més dels militars, i ha altres agents que causen atrocitats, així podem trobar grups guerrillers, de paramilitars, grups d'autodefensa, mercenaris estrangers..., grups que no responen a cap estereotip, que no presenten referències ideològiques o polítiques clares. Molts d'aquests grups de combatents no tenen un ideari ètic o polític clar, no defensen els drets humans o la democràcia. En alguns casos, com a Colòmbia, Angola, Sierra Leone, el Congo, podríem dir que alguns d'aquests grups utilitzen la violència o la lluita armada com una forma de vida, per sobreviure, per obtenir parcel·les de poder o riquesa.

A principis del segle XX, el 95% dels morts en un conflicte eren militars, durant la Segona Guerra Mundial, aquesta xifra es reduïa al 50%, repartida entre civils i militars. A finals del segle XX, el 95% de les víctimes són civils, els militars ja no moren fent la guerra.

Les pel·lícules mostren soldats lluitant entre ells en el que s'anomenava "camp de batalla". La realitat actual supera el cinema. Ha canviat el panorama dels conflictes armats i de les guerres, ara ja no es produeixen entre estats i han deixat de ser matèria exclusiva dels militars, ara la violència, a més dels militars, l'exerceixen altres grups; també hem

de mencionar que a les guerres actuals no solament hi són presents aquells que practiquen la violència, també hi ha periodistes, televisions, observadors de les Nacions Unides, d'ONG...

El cinema ens ha acostumat a veure que la guerra és un assumpte entre militars i que la població civil n'està, majoritàriament, al marge, normalment al cinema la població no té assignat cap paper. Si recordem documentals o notícies de guerres molt recents podem observar com els grups armats, militars o no, utilitzen la població civil com a objectiu i instrument de guerra, la guerra es porta a terme a través de la població. Entre els mètodes de lluita utilitzats en els conflictes més actuals cal destacar el genocidi, la neteja ètnica, la violació de dones, les matances col·lectives, les mutilacions d'alguns membres del cos, els grans desplaçaments de població, el segrest de persones..., tenint sempre com objectiu la població civil, amb l'intent de generar sofriment, odi, humiliació, rancor... Solament cal recordar que en el conflicte de l'ex-Iugoslàvia es va utilitzar la violència sexual contra les dones com a arma de guerra, com una política de depuració ètnica planificada i sistemàtica, per aquesta raó la violació sexual ha passat a ser considerada crim de guerra i s'ha inclòs en els Convenis de Ginebra per la protecció de les víctimes de guerra.

Un element preocupant de les noves guerres és la privatització de l'ús de la violència, és l'aparició d'agents no públics com puguin ser els militars. Cada dia són més freqüents les empreses privades internacionals que es dediquen a assessorar i formar caps d'estat o multinacionals i a prestar-los serveis en temes de defensa i seguretat, especialment a l'Àfrica. Executive Outcomes, Sandline International i Military Professional Resource Incorporated són empreses que ofereixen els seus serveis a qui els demani i pagui per ells, hem de ser conscients que aquestes no són empreses de "segurates", sinó empreses militars privades.

És evident que empreses com aquestes solament són responsables de les seves accions davant dels que paguen. La qüestió és com i qui ha de regular i controlar l'activitat d'aquestes empreses i la legalitat de les seves actuacions; l'exèrcit està sota el control polític dels governs i dels parlaments de cada estat.

La societat civil hem de mostrar preocupació i hem de reaccionar davant la tendència de privatització de l'ús de la violència; en la mesura que l'estat perd poder de control sobre l'ús de la violència, apareixen nous actors o grups que la practiquen, la població civil som i serem més vulnerables davant d'aquesta violència. La població hem de treure conclusions, la realitat ens diu que si hi ha guerra o violència serem nosaltres les víctimes, l'única manera, entre altres moltes, d'invertir la tendència és practicar en el dia a dia la solució no violenta a les diferències i els conflictes. □